

Regionale bosplannen: quo vadis?

A. van Maaren

Vakgroep Boshuishoudkunde, LH Wageningen

– Een van de grootste vraagstukken waarmee het Nederlandse bos geconfronteerd wordt, is de koppeling van de vele functies die het beperkte areaal moet vervullen met een zodanige ruimtelijke ordening, dat het bos tot in lengte van jaren kan voortbestaan. Het touwtrekken om het bos vanuit diverse sectoren van de samenleving dreigt het bos in zijn ontwikkeling te belemmeren, tenzij het bij het bos betrokken sectorbeleid op effectieve wijze in het facetbeleid van de ruimtelijke ordening wordt verankerd en omgekeerd het facetbeleid van de ruimtelijke ordening in het sectorbeleid terug te vinden is. De bosbeheerder moet weten waar hij aan toe is; de historie leert dat het ontbreken daarvan de ondergang van het bos betekent (Buis, 1985).

– De in 1977 verschenen Structuurvisie op het bos en de bosbouw (1977) beschrijft in paragraaf 5.4 op diverse onderdelen de planologische aspecten van de instandhouding en de uitbreiding van het bosareaal. In paragraaf 5.5 wordt het Meerjarenplan voor de Bosbouw in het vooruitzicht gesteld, dat in 1984 eindelijk het licht zal zien. Hoewel de Structuurvisie nog steeds niet als verouderd kan worden beschouwd, is er toch sinds 1977 uiteraard wel het nodige gebeurd. Een belangrijke ontwikkeling is de Beschikking Bosbijdragen – eveneens daterend uit 1977 – welke inmiddels verder is uitgebouwd tot een belangrijk instrument van bosbeleid. Aangezien er in 1978 door de Minister van Landbouw en Visserij het voornemen is opgevat de Beschikking Bosbijdragen in de Boswet te verankeren, heeft het Bosschap in 1979 terzake advies uitgebracht (1980). Daarbij is opnieuw de belangrijke relatie tussen bosbeheer en ruimtelijke ordening onderkend. In het advies aan de Minister is het regionale bos(beleids)-plan aanbevolen als het niveau, waarop de onderlinge afstemming zou kunnen plaatsvinden. Een belangrijke conclusie daarbij luidde: “Door regionaal bosbeleidsplan en streekplan goed op elkaar af te stemmen, bereikt men dat de toetsingskaders van bosbeheersplannen en bestemmingsplannen met elkaar in harmonie zijn”. Aan de bijdrage van N. J. Bosma: “Het Regionale Bosplan” kan worden ontleend hoe de ont-

wikkelingen verder zijn verlopen (p. 211, deze aflevering).

– Het is van het grootste belang te onderkennen, dat zowel de Structuurvisie als het Meerjarenplan weliswaar de voornemens van een sector weergeven, in dit geval bos en bosbouw, maar dat beide beleidsstukken zijn opgesteld binnen het kader van de Derde Nota op de Ruimtelijke Ordening, met name de Nota Landelijke Gebieden. Aan de verflechting met het R.O.-beleid mag derhalve geacht worden te zijn voldaan. Voorts heeft het advies van het Bosschap – inzake de wijziging van de Boswet tot Bosbeheerswet – geleid tot de behoefte aan regionalisatie, hetgeen vervolgens uitmond is in het advies inzake regionale bosplannen. Regionalisatie moge dan niet direct het predikaat deregulering verdienen, het heeft wel de uitdrukkelijke bedoeling een deel van de besluitvorming dichterbij de voet te brengen, in casu de bosbeheerders en de gemeentebesturen in onderlinge samenhang (Van Maaren, 1982).

Nu door Bosma wordt gesteld, dat een Boswetherziening voorlopig niet te verwachten is, dreigt een belangrijke poot onder het regionale bosplan te ontbreken. Indien het regionale bosplan geen wettelijke status krijgt, staat de beoogde afstemming bosbeleid – beleid ruimtelijke ordening eenvoudig op de tocht. De waarde van het regionale bosplan is dan immers vrijwel geheel afhankelijk van de wil van de Provinciale besturen om mede een effectieve gestalte aan het sectorbeleid te geven. De provinciale besturen zijn immers belast met het toezicht op de uitvoering van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (Brussaard, 1979). Bijgevolg zouden dezen dan ook een bosbeleid moeten gaan voeren. Hoewel er nog geen enkele reden is om aan die goede wil, althans in Gelderland en Utrecht, te twijfelen, Nederland en zeker het Nederlandse bos is te klein om zich een elf- of twaalfstal provinciale bosbeleidjes te kunnen veroorloven. Zulks te meer, daar het de grote vraag is of de som daarvan spoort met het nationale sectorbeleid. Om een dergelijke consistentie te bereiken, zullen op de een of andere wijze de regionale bosplannen ook onderling op elkaar

afgestemd moeten worden. Teneinde bovendien te voorkomen, dat de onderlinge afstemming van het sectorale bosbeleid en het facetmatige R.O.-beleid wordt gedomineerd door de ruimtelijke ordening, verdient de *verankering in de Boswet van zowel het Meerjarenplan Bosbouw als het Regionale Bosplan* een hoge prioriteit. Nu de weg van de regionale bosplannen kennelijk wordt ingeslagen mag een wijziging van de Boswet niet lang meer op zich laten wachten. In het schema, zoals gepresenteerd door Bosma (1984) dienen de onderbroken lijnen door getrokken lijnen te worden vervangen (Van Maaren, 1984).

– Bos heeft per definitie grote potenties voor bijdragen in het natuurlijke milieu, de openluchtrecreatie en de grondstofvoorziening. Alle drie de bijdragen zijn van grote waarde in Nederland. Alleen de voortbrenging van hout geeft tot nu toe de bosbeheerder enige jaarlijkse opbrengst. De houtprijzen zijn echter grotendeels internationaal bepaald en zijn in vele gevallen niet van dien aard, dat het beheren van bos een lucratieve bezigheid is.

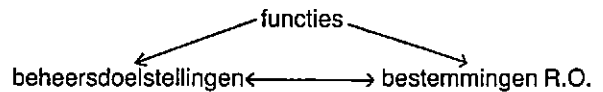
Het beweiden van bos zou een extra financiële bron van opbrengsten kunnen zijn, mits gebaseerd op de instandhouding van het bos voor welk doel dan ook. Gezien de landbouwoverschotten in de Europese Gemeenschap lijkt ook hier, in ruimer verband gezien, geen lucratief perspectief aanwezig. Van Boven en Slangen (1983) suggereerden onlangs de introductie van een vastrechtkaart op het gebied van de openluchtrecreatie, vergelijkbaar met een viskaart. De administratieve rompslomp rond de controle op de vastrechtkaart zal de toepassing niet eenvoudig maken. Een variant zou kunnen zijn een strippenkaart voor bosbezoek, maar ook daarvoor geldt het controleprobleem. Een zware sanctie op overtreding zou daarbij onvermijdelijk kunnen blijken.

Hoe het ook zij, aan hout is in Europa grote behoefte, zoals aangetoond door Van der Meiden (1982) en deze grondstof zal vooralsnog een belangrijke, en wellicht de belangrijkste, bron van inkomsten voor de bosbeheerder vormen.

De bosbeheerder is degene, die de financiële en ecologische consequenties van zijn beheer moet kunnen overzien. Aan dat inzicht zal hier en daar best nog wat te verbeteren zijn. Desondanks, de sleutel voor bosinstandhouding en bosuitbreiding ligt bij de beheerder; hij zal dan ook de gelegenheid moeten krijgen deze te hanteren, zij het binnen het kader van het overheidsbeleid. Hoewel ook Bosma (1984) de participatie van de boscigenaren onderstreept, zij nogmaals gewezen op de belangrijke positie van de bosbeheerder/boscigenaar in de totstandkoming van regionale bosplannen, tot welke privaatrechtelijke categorie de eigenaar ook behoort. De boscigenaren dienen zich

van deze positie bewust te zijn en daarvan zoveel mogelijk ook te laten blijken.

– Het is goed zich bij het bovenstaande te realiseren, dat zowel de overheid als de onderdaan als uitgangspunt de functies van het bos hanteren; de gemeente vertaalt deze in bestemmingen, maar de boscigenaar/beheerder in beheersdoelstellingen. In het regionale bosplan gaat het om koppeling van deze beiden, zoals in het volgende schema globaal is aangegeven.

Het regionale bosplan zal dan ook vooral moeten voorzien in de ontwikkeling van de *toetsingskaders* voor de beheersplannen enerzijds, en de bestemmingsplannen van de gemeenten anderzijds.

De *bosbeheerder* is gehouden het bos in stand te houden en te ontwikkelen. Gezien de situatie waarin het grootste deel van het Nederlandse bos zich bevindt, kan dit belangrijke financiële consequenties met zich meebrengen. Niet alleen de ecologische aspecten, maar ook de financiële spelen een rol. De bosdoeltypen, een belangrijk planningsinstrument van het komende Meerjarenplan, zullen niet alleen aan de groeiplaats, maar ook aan de financiële draagkracht van de beheerder gekoppeld moeten zijn, zoals reeds eerder genoemd. Voor beide aspecten zullen oplossingen gevonden moeten worden, waarbij de bosbeheerder of boscigenaar ten nauwste is betrokken. Om te voorkomen, dat overheidsmiddelen besteed gaan worden aan zaken, die niet sporen met het nationale beleid – het Meerjarenplan bijv. – zal de bosbeheerder een gefundeerde keuze moeten kunnen maken; een keuze die uiteraard ecologisch verantwoord en financieel uitvoerbaar moet zijn. In het beheersplan moet een en ander zijn terug te vinden.

Het *gemeentelijk* bestemmingsplan bindt de burger. Dit bestemmingsplan zal bij deze binding dan wel ruimte moeten bieden voor de keuzemogelijkheden van de bosbeheerder. Het zal met name aankomen op een zorgvuldige formulering van de bij het bestemmingsplan behorende bestemmingsvoorschriften. Het streekplan, met daaraan gekoppeld het regionale bosplan, zal hierin moeten voorzien.

Het zal nog de nodige inspanning kosten om de gewenste toetsingskaders te ontwikkelen. Deze kaders zullen mijns inziens de toetssteen vormen voor de effectiviteit van de regionale bosplannen.

– Kort samenvattend meen ik grote aandacht te moe-

ten vragen voor de volgende aspecten van het regionale bosplan:

- een wettelijk kader voor de koppeling van de beleidssector Bos en Bosbouw aan het facetbeleid van de Ruimtelijke Ordening;
- de kaderstelling voor de beheersplanning enerzijds en de bestemmingsplannen anderzijds;
- de financiële aspecten van de bosbeheerskeuzen;
- een duidelijke betrokkenheid van de zijde van de bosbeheerders/boseigenaren in de planningsprocedures.

Literatuur

- Boven, B. van, en L. H. G. Slangen, 1983. Het Nederlandse bos als vorm van bodemgebruik, zijn economische aspecten, betekenis en tegenstellingen. Vakgroep Algemene Agrarische Economie, Wageningen (zie ook p. 208, deze aflevering).
- Bosch, 1980. Advies inzake wijziging van de Boswet. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 52 (4): 79-97.
- Bosma, N., 1984. Het Regionaal Bosplan. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 56 (7/8): 211-214.
- Brussaard, W., 1979. De spelregels van de ruimtelijke ordening. Rijksplanologische Dienst. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.
- Buis, J., 1985. Historia Forestis. (Manuscript aanwezig; uitgave in voorbereiding.)
- Maaren, A. van, 1982. Het Boschap en de ontwikkeling van het bos en de bosbouw. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 54 (11/12): 348-354.
- Maaren, A. van, 1984. Entwicklung der Forstpolitik und Raumordnung in den Niederlanden. Forst- und Holzwirt 39 (2): 29-31.
- Meiden, H. A. van der, 1982. De beschikbaarheid van hout. Stichting Bos en Hout, Wageningen.
- Structuurvisie op het bos en de bosbouw. 1977. Ministerie van Landbouw & Visserij, 's-Gravenhage. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Boekbespreking

Henze, O., 1983: Kontrollbuch für Vogelnistkästen in Wald und Garten. 4. Auflage. Selbstverlag dr. Otto Henze, Litscherweg 8, 7770 Ueberlingen/Bodensee BRD. 362 p., 140 kleurenfoto's, 18 kleurenplaten, 36 zwartwitfoto's, 5 tabellen, 7 overige illustraties. Prijs 35 DM, protocolschrift 4,50 DM, plus porto; betaling na bevestiging van de bestelling.

Vogels vervullen in bos als levensgemeenschap een belangrijke rol. Insektenetende vogels zijn daarbij voor de bosbouw van belang omdat zij de ontwikkeling van plagen van schadelijke insecten kunnen onderdrukken of vertragen, en de neergang ervan kunnen bespoedigen (zie b.v. Dickson et al. (eds.), 1979: The role of insectivorous birds in forest ecosystems; Academic Press). Die betekenis komt in vele huidige bossen niet tot volle ontplooiing. Het gaat namelijk in belangrijke mate om holenbroeders, die daar thans slechts in beperkte mate natuurlijke nestgelegenheid vinden. Daaraan is – vooralsnog – kunstmatig tegemoet te komen door nestkasten te plaatsen.

Het biologisch beperken van insectenschade in bos door het doelgericht plaatsen van nestkasten is het Leitmotiv van dit boek, al wordt daar als zodanig nauwelijks op ingegaan. Het is gebaseerd op een halve eeuw ervaring in Zuid-, Midden- en Oost-Duitsland. Het kan met recht en ere beschouwd worden als een levenswerk van een man uit de praktijk voor de man in de praktijk. De opzet is grondig en overzichtelijk. Bij de behandeling van nestkasten in tuinen en dergelijke ligt het accent uiteraard wat anders.

Zeer informatief zijn de richtlijnen voor het plaatsen

van nestkasten (typen en aantal per ha) in verschillende opstandstypen, de bespreking van de bouw en de geschiktheid van verschillende typen kasten en de wijze van hun plaatsing en onderhoud. De voor bos meest schadelijke insecten worden behandeld in een tabellarisch overzicht, dat samengaat met een bespreking van de vogelsoorten waardoor zij in verschillende stadia van hun ontwikkeling worden gegeten. Een uitvoerig hoofdstuk is gewijd aan de nestkastbewoners, zowel vogels als zoogdieren en insecten en zowel bedoelde als onbedoelde. Verstoring en mislukking van broedsels en de oorzaken daarvan komen uitgebreid aan de orde. Daarnaast wordt ook ingegaan op zijdelingse aspecten, zoals (winter)voeding van vogels.

De titel komt tot uiting in zeven hoofdstukken waarin de controle van nestkasten en de verslaglegging van de resultaten worden behandeld. Ook dit geschiedt met een Duitse Gründlichkeit die alle lof verdient. Voor de verslaglegging is zelfs apart een protocolschrift te verkrijgen.

Een en ander is met zorg uitgevoerd en rijk geïllustreerd met ter zake doende foto's die vaak van opmerkelijke aard en kwaliteit zijn. De kleurenplaten zijn aantrekkelijk, maar naast de vele veldgidsen als overbodig te beschouwen. Andere minpunten zijn de afzonderlijke behandeling van bos en tuin, die niet in alle details geheel bevredigend is, en het feit dat de vrij spaarzame literatuurverwijzingen weinig systematisch in de tekst verspreid staan.

Als geheel is het een zeer praktisch handboek en naslagwerk, dat warm kan worden aanbevolen. De prijs is door de niet-commerciële uitgave laag gehouden.

J. G. de Molenaar